

Rahapesu Andmebüroo tagasiside finantseerimisasutustele

Finantseerimisasutustest turuosalised ja riskikeskkond

Finantseerimisasutustest RahaPTS-i kohustatud isikute ringis leidsid 2024. aastal aset olulised muutused: **туруosaliste arv vähenes aastaga ligi viiendiku (18%)**, 490-st finantseerimisasutusest ettevõtjalt **400-le** (tabel 1). Samal ajal jätkas finantseerimisasutuste esitatud teadete arv varasemate aastate kasvutrendi, mis ühelt poolt peegeldab teateid esitavate finantseerimisasutuste riskiteadlikkuse tõusu, kuid rahapesukahtlusega seotud teadete arvu kerkimine võib osutada ka suurenenud ohufoonile.

Finantsinspeksiooni (FI) järelevalve all olevate turuosaliste arv jätkas tasapisi kahanemist. Olulisem langus leidis aset RAB-i järelevalve all olevate finantseerimisasutuste seas seoses 2024. aasta kevadsuvel läbi viidud järelevalve kaugkontrolliga. 2024. aasta lõpuks oli RAB-i tegevusluba **230** finantseerimisasutusel (sh valuutavahetusteenuse pakkujad). Turuosaliste kaugkontrolli käigus esitatud ja majandustegevuse registris (MTR) kajastatud finantsteenuste andmeid võrreldes ilmnes, et finantseerimisasutused on sageli oma registriandmed ajakohastamata jätnud. Kaugkontrolli kohaselt on hulk finantseerimisasutuse tegevusloaga ettevõtjaid loobunud finantsteenuste osutamisest loobunud või pakuvad teistsuguseid teenuseid, kui on MTR-is märgitud.

Kaugkontrolli mõjul loobus u 60 ettevõtet, kes osutusid finantsvaldkonnas passiivseteks, finantseerimisasutuse tegevusloast. Lisaks tunnistas RAB aasta jooksul kehtetuks 16 finantseerimisasutuse tegevusluba. RAB jätkab kaugkontrolli tulemuste põhjal 2025. aastal finantseerimisasutuste turu korrastamist.

Aasta jooksul väljastas RAB ka 15 uut finantseerimisasutuse tegevusluba, peamiselt laenuandjatele (sh mitmed endised tarbijakrediidi andjad, kes olid ilma jäänud FI tegevusloast) ning väikefondivalitsejatele. RAB on tähendanud, et finantseerimisasutuste tegevusluba taotlejad sageli välismaalased, sh kolmandate riikide kodanikud, kusjuures tihti on ettevõtte ainsaks seoseks Eestiga juriidiline keha Eestis ja Eestis töötav kontaktisik.

Tabel 1. Finantseerimisasutuste sektori turuosaliste arv 01.01.2023–01.01.2025

Alamsektor	Teenusepakkujate arv* seisuga:		
	01.01.2023	01.01.2024	01.01.2025
Laenuteenused	174	165	129
Tarbijakrediit (FI järelevalvesubjektid)	60	54	49
Laenu-, liisingu- ja garantiiteenused äriklientidele (RAB järelevalvesubjektid)	117	114	80
Investeermisteenused	107	113	96
Investeerimisühingud ja fondivalitsejad (FI subjektid)	26	27	26
FI tegevusloata väikefondivalitsejad (RAB subjektid)	81	86	70
Makseteenused, sh rahasiire	72	73	71
Makse- ja e-raha asutused (FI järelevalvesubjektid)	20	21	19
Makseagendid**	52	52	52
Valuutavahetus	45	42	23
Elukindlustus	5	5	5
Muud finantsteenused	138	134	76
Kokku	496	490	400

*Unikaalsete ettevõtjate arv teenusevaldkondade põhiselt loendatuna

** Nii Eesti kui ka piiriüleste makse- ja e-raha asutuste makseagendid kokku

Laenuteenuste sektor on Eesti finantsturul teenusepakkujate poolest arvukaim (tabel 1). Eesti laenuteenuste turg on ülekaalukalt krediidasutuste päralt: finantseerimisasutustest laenuturuosaliste turuosa jääb alla 5 protsendi. Suurt osa krediidasutuste-välisest laenuturust teenindavad krediidasutustega samasse gruppi kuuluvad krediidiandjad. Kõrgema haavatavusega, kuid laenuturul väikese osatähtsusega on juriidilistele isikutele krediiditeenuseid pakuvad turuosalised, kelle tegevus ei ole finantsjärelevalvega hõlmatud¹. Osa laenuturuosalisi (nii tarbijakrediidi kui muude teenuste alal) tegutsevad hoiu-laenuühistu vormis või ühisraha teenuse mudeli alusel, mis võib olla laenuteenuste puhul täiendavaks riskiteguriks. Laenuteenuste sektoris on probleemiks ka tegevusloata või vale tegevusloa alusel tegutsemine: nt RAB on tuvastanud, et osa RAB-i tegevusluba omavatest järelevalvesubjektidest pakub teenust ka tarbijatele ja peavad omama (ainult) FI tegevusluba.

RAB-i kogutud teabes esinevad laenuturuosalised teistest finantseerimisasutustest sagedamini erinevate teatajate saadetud kahtluspõhises teabes. Veebiplatvormide kaudu tegutsevad laenuandjad on osutunud üsna haavatavateks erinevatele veebikelmustele ning tehingutele varastatud identiteedi abil. Kelmuseskeemid on hoogustunud ja üha rafineeritumaks muutunud, tihti on tegemist rahvusvaheliste organiseeritud võrgustike tegevusega, kus aga väga sageli langevad ohvriks ka Eesti finantsasutuste kliendid.

Makseteenuste sektoris on käesoleva kümnendi jooksul toimunud märkimisväärseid muudatusi tehingumahtudes, olulisemates teenuseliikides, turuosade jaotuses ning turuosaliste kliendiportfellis. 2020. aastaga võrreldes on sektori maksete maht kasvanud üle kolme korra. 2024. aasta lõpu seisuga oli maksetehingute maht 1,2 miljardit eurot. Ometigi domineerivad siiani Eestis makseteenuste osutamisel väga selgelt krediidasutused: makseasutuste ja e-raha asutuste maksed moodustasid vähem kui 1% kogu finantssektori makseteenuste mahust.

Viie aastaga on oluliselt vähenenud siinsete turuosaliste rahasiirde teenuse maht (2024. aastal 26,9 miljonit eurot, 2% sektori kogumahust). Makseasutuste sularahas teostatavate tehingute maht on vähenenud, mille tõttu sektori sularahatehingutega seonduv haavatavus on langenud, selle asemele on sektoris esile kerkinud tehnoloogiliste makselahendustega seotud riskid.

Makseasutuste makseteenuse seas on kiiresti kasvanud nii makse algatamise teenus (2024. aastal moodustas u 25% sektori kogumahust) kui muud makseteenused (2024. aastal kokku 905 miljonit eurot, 73% sektori kogumahust). Paari suurema makseasutuse turuosa moodustab nüüdseks enam kui kolmveerand sektori mahust, selle taga on eelkõige nende tegevuse kiire kasv teistes Euroopa Majanduspiirkonna riikides ning Ühendkuningriigis, mis on toonud kaasa ka mitteresidentidest klientide osakaalu suurenemise. Muutuste tulemusena on makse- ja e-raha asutuste statistikas riigisiseste maksetehingute osatähtsus kiiresti langenud (2024. aastal moodustasid need vaid kolmandiku maksete mahust), hüppeliselt on aga tõusnud Eesti-väliste maksete osakaal, mis moodustas 2020. aastal 9%, kuid 2024. aastal juba 59% sektori maksetest. Eesti-väliste maksetehingute ja mitteresidentidest klientuuri kasv tõstab sektoriga seotud riske. RAB-i kogutud teave osutab, et piiriülese rahapesu oht on Eesti finantsturuosaliste jaoks püsivalt kõrge.

Tabelis 1 on turuosalistena arvestatud ka **piiriüleste makse- ja e-raha teenuste pakkujate makseagendid**. FI turuosaliste registri järgi tegutsesid 2024. a lõpus Eestis ametlikult 52 makseagenti, sh 17 Eestis registreeritud ettevõtet, kellest 8 on agendiks piiriülestele makseasutustele ja 10 piiriülestele e-raha asutustele. Kõige rohkem vahendatakse Leedu ja Belgia finantsasutuste teenuseid. RAB-ile saadavad endiselt teateid ka mõned välisriikides

¹ RAB-i väljastatud finantseerimisasutuse tegevusloa alusel tegutses 2024. aasta lõpuks turul vähemalt 80 juriidilistele isikutele erinevaid laenuteenuseid osutavat turuosalist (neist 73 pakkusid MTR-i andmetel laenuteenuseid, 25 liisinguteenuseid, 7 tagatis- ja garantiitehingute teenust). Kaugkontrolli käigus kogutud andmete põhjal on laenuturuosalisi finantseerimisasutuste seas rohkem, kui kajastub MTR-is.

registreeritud piiriüleised teenusepakkujad, eeskätt kaks piiriülest rahasiirdeettevõtet. Selliste „kvaasi-turuosaliste“ teateid on siinses sektoritagasisides arvesse võetud, kuid tabelis 1 need ettevõtjad ei kajastu, sest rangelt võttes ei ole tegu siinsete turuosalistega.

RAB on oma teabe põhjal näinud piiriüleste e-raha ja makseasutuste makseagentide klientide tegevuses märke peamiselt maksukohustuse varjamisest, aga ka võimalikust uimastitega seotud rahapesust ja tuvastanud piiriüleseid maksevahendajaid kasutavate isikute seoseid kuritegelike võrgustikega. Samuti on osa makseagentide kliente sattunud RAB-i tähelepanu alla seoses terrorismi rahastamise või sanktsioonidest hoidumise kahtlusega. Ometi tuleb silmas pidada, et piiriüleste teenusepakkujate tegevusega seotud ohte ei saa omistada siinsetele turuosalistele. Eesti makseteenuse pakkujate makseagentide teenusemahud on piiriüleste teenusepakkujatega võrreldes väga väikesed.

Geopoliitiliste arengute tõttu on **investeerimissektori** rahapesu ja sanktsioonidega seotud riskitase viimastel aastatel tõusnud. Möödunud aastal alternatiivfondide valitsejate seas läbi viidud rahvusvaheline uuring näitas, et ligi kolmveerand nendest on täheldanud rahapesu riskide kasvu viimase kahe aasta jooksul, kusjuures 16% märkisid märkimisväärset kasvu².

Eesti investeerimisturuosaliste teenusemahud on kasvanud ja tõstavad samuti sektori riskitaset. **Investeerimisühingute** osutatud teenuste maht on tõusnud viie aastaga kolmekordseks, 1,603 miljardi euroni. Märkimisväärselt on kasvanud jaeinvestorite kauplemine Eesti investeerimisühingute kaudu. Investeerimisühingute klientidest kellest vähem kui viiendik on residendid.

Fondivalitsejate hallatavate varade maht on samuti olnud kasvutrendis: aastane tõus oli ligi 24%, 2024. aasta lõpuks oli hallatavaid varasid 9,806 miljardi euro väärtuses³. 70% sellest moodustasid pensionifondide varad, millega seotud rahapesuriskid on hinnanguliselt madalad. Mitteavalike fondide valitsemisega tegelevaid väikefondivalitsejad, kes vajavad teenuste osutamiseks tegevusluba RAB-ilt, haldasid varasid koguväärtuses 1,056 miljardit eurot, varade maht on viie aastaga peaaegu kolmekordistunud.

2024. aastal oli FI juures registreeritud 80 väikefondivalitsejat, kusjuures osa nendest ei olnud taotlenud nõutud tegevusluba RAB-ilt, nagu ei olnud ka kõik RAB-i tegevusluba omavad fondivalitsejad täitnud registreerimis- ja andmete esitamise kohustust FI juures. Järelevalveasutuste töö tulemusena oli aasta lõpuks turule jäänud suurusjärgus 70 väikefondivalitsejat, kuid jätkuvalt on selliseid, kelle tegevus ei vasta seaduse nõuetele. RAB-i kaugkontrolli raames kogutud andmed näitavad, et 2023. aasta lõpuks kuulus RAB-i tegevusloa alusel tegutsevate fondivalitsejate klientide varade mahust 94% juriidilistele isikutele ning rohkem kui poole (54%) valitsevate varade mahust moodustas mitteresidentidest tegelike kasusaajatega klientide vara. Mitteresidentidest klientide suur osatähtsus on väikefondivalitsejate jaoks oluline riskitegur.

² https://funds-europe.com/alternative-fund-managers-concerned-over-money-laundering-risks-study-shows/?utm_source=chatgpt.com

³ <https://statistika.fi/et/fistar/#/et/p/4271/r/4321/4049>

Ülevaade 2024. aasta teadetest

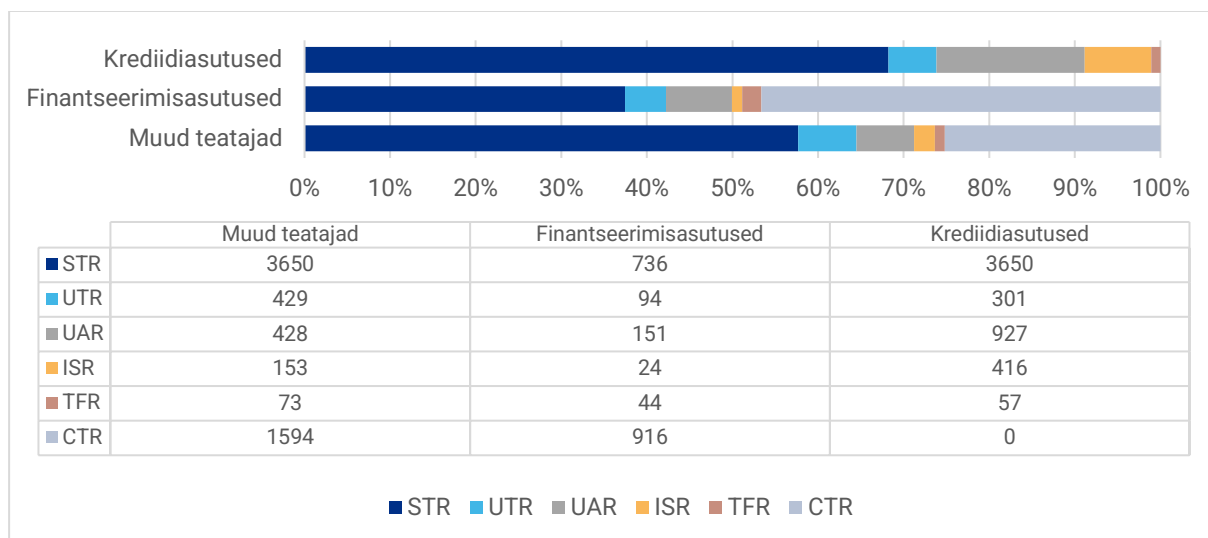
Finantseerimisasutuste esitatud teadete üldarv kasvas aastaga ligi 800 võrra **1965** teateni, teadetega seotud kogusumma oli **41,8 miljonit eurot**. Sektori teated moodustasid **14%** kõigist RAB-ile esitatud teadetest (2023. aastal 10%).

Tabel 2. 2024. a RAB-ile saadetud teadete jagunemine teatajagruppide lõikes

Teatajagrupp	Kokku	Kokku (%)	RP	RP (%)	TFR	TFR (%)	ISR	ISR (%)	CTR	CTR (%)
Krediidiasutused	5351	39%	4878	47%	57	33%	416	70%		
Virtuaalväeringu teenus	4158	30%	4006	39%	59	34%	93	16%		
Finantseerimisasutused	1965	14%	981	9%	44	25%	24	4%	916	36%
Hasartmängukorraldajad	1358	10%	96	1%	1	1%			1261	50%
Professionaalid	390	3%	166	2%	12	7%	18	3%	194	8%
Muud eraõiguslikud ettevõtjad	199	1%	83	1%			9	2%	107	4%
Riigiasutused	119	1%	67	1%	1	1%	24	4%	27	1%
Ei ole kohustatud subjekt	70	1%	61	1%			4	1%	5	0%
Teise riigi asutused ja isikud	33	0%	28	0%			5	1%		
KOKKU	13643	100%	10366	100%	174	100%	593	100%	2510	100%

Selgitus: RP – rahapesuteade (STR, UTR ja UAR), TFR – terrorismi rahastamise teade; ISR – rahvusvahelise sanktsiooni teade; CTR – lävendipõhine sularahateade.

Teiste teatajatega võrreldes esitasid finantseerimisasutused endiselt oluliselt sagedamini 32 000 euro sularahakünnist ületavaid teateid (CTR), suhteliselt vähem aga kahtluspõhiseid teateid (joonis 1).

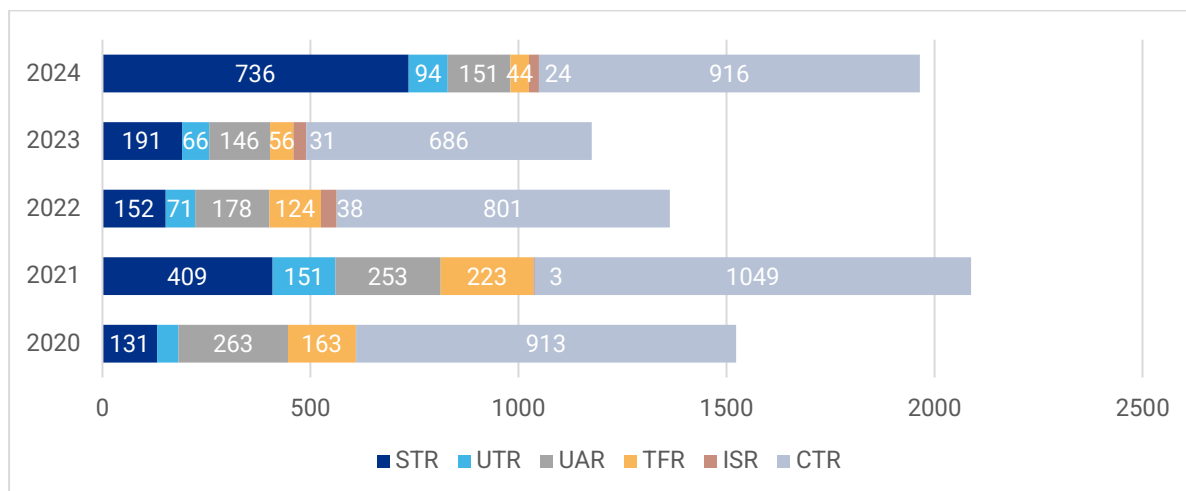

Joonis 1. Finantseerimisasutustelt, krediitiasutustelt ja ülejäänud teatajalt* RAB-ile 2024. aastal saadetud teadete jagunemine teate liigi alusel.

* Siin ei ole arvesse võetud XBD- ja XBR-vormisid piiriüleseid teateid

Sularahaseosega teadete osatähtsus finantseerimisasutuste teadete seas langes aastaga **70%-lt 57%-le**. Finantseerimisasutused saatsid kokku 1121 teadet erinevate sularahaindikaatoritega (2023: 861 sularahaseosega teadet), kusjuures **kahtluspõhiselt teatati 20% sularahatehingutest** (176 teadet).

Finantseerimisasutuste saadetud kahtlase tehingu teadete arv on varasemate aastatega võrreldes märkimisväärselt kasvanud (**736 STR** vs 2023: 191) (joonis 2). Üksiti saatsid finantseerimisasutused rohkem ka muid rahapesukahtlusega seotud teateid – nii ebahariliku tegevuse teateid (**151 UAR** vs 2023: 146) kui ka ebahariliku tehingu teateid (**94 UTR** vs 2023: 66).

Joonis 2. Finantseerimisasutuste saadetud teadete liikide lõikes aastatel 2020-2024.

2024. aastal jätkus terrorismi rahastamise kahtlusele viitavate teadete vähenemise suundumus (**44 TFR** vs 2023: 56 vs 2022: 124 vs 2021: 223) (joonis 2), kuid finantseerimisasutuste TFR-tüüpi teadete sisukus ja kasutusväärtus on aastatega pigem kasvanud. **ISR**-tüüpi teadete arv langes samuti (24 ISR vs 2023: 31 vs 2022: 38).

Teadete kasutatavus

RAB sai finantseerimisasutustelt aasta jooksul **87 kiiret teadet**. Suurema osa kiiretest teadetest tegid investeerimisturuosalised, koguni 82% kiiretest teadetest esitas üks investeerimisühing. Kiireid teateid esitati siiski kõigi tagasisidearuandes eristatud teenustes, v.a rahasiire. Üksikud kiired teadeti sanktsioonikahtluse (ISR) või pettusekahtluse tõttu (STR 2.7), kuid enamiku puhul oli kahtluse lähtekohaks rahapesule viitav tehingumuster.

RAB finantseerimisasutuste kiirete teadete põhjal kahtlusega seotud vara ei piiranud: kõnealused summad olid tavaliselt suhteliselt väikesed ning teadete olid sageli seotud rahvusvaheliste teenusplatvormide piiriüleste klientidega, kelle kohta RAB-il puudus varasem taustateave. Kuuel juhtumil edastas RAB teavet õiguskaitseasutustele ning kolme teate sisu saatis piiriülese edastusena (XBD) välisriikide rahapesu andmehüroodele.

6% finantseerimisasutuste teadetest (119 teadet) kasutas RAB mingil moel edasi juhtumianalüüsis. Vähenen kasutusväärtus on märk finantseerimisasutuste teadete vähesest sisukusest.

Juhtumianalüüsi raames RAB käsitles suhteliselt vähe finantseerimisasutuste teateid (kokku 26 teadet 11 erinevas analüüsitoimikus; ligi 2/3 neist olid rahasiirdeteated, sh CTR-tüüpi teadete). Aastaga on siin aset leidnud siiski mõningane edasimineku: 2023. aastal suunas RAB süvaanalüüsi vaid 9 teadet. Kolme analüüsitoimiku raames edastas RAB finantseerimisasutustelt saadud teadete info Eesti õiguskaitseasutustele.

Aasta jooksul edastas RAB uurimisasutustele ja teistele rahapesu andmehüroodele vähem kui 6% teadetes (112) sisaldunud infot. Kokku oli nende teadetega seotud summa üle 1,55 mln euro. Edastustes Eesti uurimisasutustele figureerisid eelkõige TFR-, UAR- ja STR-tüüpi teadete, millest oluline osa pärinesid rahasiirdeettevõtetest. Välisriigi rahapesu andmehüroodele edastas RAB 29 teate sisu XBD vormis, edastatute seas oli nii rahvusvaheliste rahasiirdeettevõtete teateid kui ka piiriülese haardega investeerimisturuosaliste ja makseasutuste teateid. Sagedamini on edastatud teavet Poolasse, Saksamaale, Hispaaniasse ja Prantsusmaale. 15 teadet (peamiselt valutavahetuse teadete) kasutas RAB spontaansetes teabeedastustes Soome ja Ukrainasse.

Lisaks operatiivtasandi analüüsile kasutas RAB finantseerimisasutuste teateid taktikalise ja strateegilise analüüsi tarbeks – trendide ja tüpoloogiate tuvastamiseks ning temaatilisteks ja sektoripõhisteks riskianalüüsideks.

Teatamise kvaliteet

Teatamiskohtuste täitmine on finantseerimisasutuste seas aasta-aastalt paranenud, kuid siiski **on sektori teatamises olulisi puudujääke:**

1. Endiselt teatab vaid väike osa turuosalistest: **90% teenusepakkujatest ei saanud ühtegi teadet.**
2. Endiselt on finantseerimisasutuste teatamine lävendipõhiste sularahateadete poole kaldu: **ligi pooled (47%) sektori teadetest olid CTR-tüüpi** (tabel 1).
3. Sektori läbilõikes **jätab endiselt soovida nii kahtluspõhiste teadete sisukus kui ka vormiline korrektsus.**

Eesti finantsturul tegutseb 400 Eesti tegevusloaga või järelevalveasutuse juures registreeringut omavat finantseerimisasutust. **2024. aastal esitas RAB-ile teateid vähem kui 10% siinsetest finantsettevõtetest.** Olulist edasiminekut oma teatamiskohustuse teadvustamisel sektoris ei toimunud: kui 2023. aastal teatas RAB-ile 36 turuosalist, siis 2024. aastal esitas teateid **39** finantsvaldkonna ettevõtjat, kelle seast kolm olid välismaised teenusepakkujad. Üksikud ettevõtted esitasid teateid mitme osutatava finantsteenuse kohta (nt rahasiire ja valuutavahetus; laenuteenused ja maksevahendus). **Regulaarsete teatajate arv märgatavalt ei kasvanud:** umbes kolmandik teatajatest esitas aasta jooksul 10 teadet või rohkem.

Mitmed suure käibe ja olulise turuosaga teenusepakkujad esitasid jätkuvalt vaid üksikuid teateid või ei teatanudki. Mitteteatamine iseloomustab eriti laenusektoris liisinguteenuse pakkujaid ning investeerimissektoris fondivalitsejaid, mõlemal puhul nii FI kui RAB-i järelevalvesubjekte.

Sarnaselt eelnevate aastatega oli ka seekord teatajate esikümnes vaid üks finantseerimisasutus ning seda **üksnes CTR-teadete rohkuse tõttu** (üle 90% esitatud teadetes).

Tabel 3. 2024. a RAB-ile saadetud teadete esikümne jagunemine teate esitajate põhitegevusala alusel

Teataja põhitegevusala alusel	Teateid
1. Krediidiasutus 1	1 613
2. Krediidiasutus 2	1 415
3. Krediidiasutus 3	1 216
4. Hasartmängukorraldaja 1	1137
5. Virtuaalvääringu teenuse pakkuja 1	837
6. Finantseerimisasutus 1	691
7. Krediidiasutus 4	630
8. Virtuaalvääringu teenuse pakkuja 2	584
9. Virtuaalvääringu teenuse pakkuja 3	409
10. Virtuaalvääringu teenuse pakkuja 4	354

Neli suurimat teatajat esitasid 78% finantseerimisasutuste teadetest. Kaks neljast suurimast teatajast tegutsevad nii maksevahenduse/rahasiirde kui ka valuutavahetuse alal ja esitavad peaaesjalikult lävendipõhiseid sularahateateid. Kui arvestada üksnes kahtluspõhiseid teateid, siis ei jõudnud teatajate esikümnesse ükski finantseerimisasutus, küll aga paigutusid kaks kiire kasvu ja rahvusvahelise klientuuriga finantseerimisasutust 11. ja 13. kohale (vastavalt

makseasutus ja investeerimisühing), nende kahtluspõhiste teadete arv jäi vahemikku 260–290.

Tabel 4. Finantseerimisasutuste teatajad ja teated teenusevaldkondade lõikes teatega seotud tegevusala alusel: 2024 vs 2023.

Teenusevaldkond	Turuosalised*	Teatajad 2024	Teatajate % 2024	Teated 2024	Teatajad 2023	Teatajate % 2023	Teated 2023
Makseteenused, sh rahasiire	71	15	21%	1097	15	19%	618
Valuutavahetus	23	5	22%	518	5	15%	438
Investeermisteenused	96	7	7%	305	6	5%	62
Laenuteenused	129	12	9%	40	8	5%	48
Elukindlustus	5	1	20%	3	1	17%	1
Muud (määratlemata)	76	1	0%	2	5	3%	9
Finantseerimisasutused kokku	400	39	10%	1965	36	7%	1176

* Unikaalsete ettevõtjate arv teenusevaldkondade põhiselt loendatuna

Makse- ja e-raha asutused, rahvusvahelised rahasiirdeettevõtted ja nende makseagendid: RAB-ile saatis teateid 21% tegevusluba omavatest turuosalistest, teatajate arv (15) jäi samaks kui 2023. aastal. Need 15 teatajat esitasid kokku 56% sektori teadetest (1097). Teadetega seotud summa (13,3 mln eurot) moodustas seevastu alla kolmandiku (32%) kõigi finantseerimisasutuste teadete kogusummast, kusjuures CTR-teadete (442) summa (10,3 mln eurot) andis rohkem kui kolmveerandi selle alamsektori teadete rahalisest mahust.

- Endiselt domineerib makseteenuste alamsektori teadetes seas **rahasiirdeteenus** (678 teadet kogusummas 8,1 mln eurot, sellest 80% (6,5 mln eurot) olid CTR-id). Samal ajal on selle teenuse osatähtsus Eesti tegevusloaga makseteenuse pakkujate teenusekäibes väike. Teateid esitavad kaks piiriülest rahasiirdeettevõtet ja kolm makseagenti. Endiselt ei täida vähemalt üks rahasiirde makseagent teatamiskohustust.
- **Maksevahenduse** valdkonnas esitasid teateid kokku 9 turuosalist, peamiselt makseasutused (sh kaks makseasutuse tegevusluba omavat hoiu-laenuühistut) ning kaks makseagenti. E-raha asutustest esitas teateid üks teenusepakkuja.

Valuutavahetus: 2024. aastal esitas teateid 25% MTR-i andmetel valuutavahetusteenuse osutamise tegelevatest ettevõtetest, kellest suurem osa aga RAB-i hinnangul praegu aktiivse teenusepakumise ei tegele. Ajavahemikul 2020–2024 on teateid esitanud kokku 6 turuosalist ehk kõik suuremad teenusepakkujad turul. Valuutavahetuse teenusepakkujate teatamine on ülekaalukalt CTR-teadete põhine.

Investeermisturuosalistest esitas teateid 7% turuosalistest:

- Olulisteks regulaarseteks teatajateks on tõusnud **investeermisühingud**: neljalt investeermisühingult sai RAB aastaga 300 teadet (sh 275 STR, 19 UAR, 1 UTR, 1 ISR, 1 TFR). Kokku on viis investeermisühingut viie aastaga saatnud 409 teadet, sh 2023. aastal 58 teadet, seega investeermisühingute teatamine on hüppeliselt kasvanud. Teadete üldarvu suure tõusu taga on aga peamiselt üks turuosaline, kes esitas 87% kõigist investeerimise alamsektori teadetest, sh 92% STR-teadetest ja kõik neli TFR-teadet (varasematel aastatel ei ole investeermisühingud TFR-teateid saatnud).
- **Fondivalitsejad** esitasid ainult 2 teadet: 1 STR saabus RAB-i tegevusloaga väikefondivalitsejalt, 1 ISR FI tegevusloaga fondivalitsejalt. Investeermisturuosalistest teatajate osakaal on madal eeskätt just fondivalitsejate rohkuse tõttu turul, fondivalitsejate puhul on tegemist sisuliselt mitteteatava alamsektoriga. Kokku on fondivalitsejad möödunud viie aasta jooksul esitanud RAB-ile vaid 5 ISR-i ja 3 STR-i; teateid on esitanud üksnes 5 FI tegevusloaga fondivalitsejat ja 2 RAB-i tegevusloaga väikefondivalitsejat.

Arvestades varade mahtu sektoris ja suurt teenusepakkujate arvu, ei ole fondivalitsejate teatamine ilmselt vastavuses investeerimissektori potentsiaalsete rahapesuohutudega ning viitab ka turuosaliste üldisele vähesele riskiteadlikkusele.

- **Investeeringipõhise ühisrahastusteenuse** kohta sai RAB ühe STR-teate; viie aasta jooksul on RAB saanud kokku vaid kaks STR-teadet kahelt teenuspakkujalt (eelmine 2022. aastal).
- **Väärtpaberituru korraldajalt** sai RAB kaks ISR-teadet. Möödunud viie aasta peale kokku on nad saanud 12 teadet, neist 10 oli ISR-tüüpi teadet.

Laenuteenuste pakkujad: teatajate arv kasvas aastaga 8-lt 12-ni. RAB-ile saatis teateid 9% sektori turuosalistest, kuid peaaegu kõik need teatavad sporaadiliselt, teadete arv on võrreldes 2023. aastaga isegi vähenenud. Arvestades laenuteenustega tegelevate turuosaliste arvukust Eestis, on selle sektori teatamine tõsiselt problemaatiline.

Kindlustuse valdkonnas esitati 2024. aastal RAB-ile kaks teadet: 1 UAR (elukindlustusandjalt) ja 1 ISR (muude kindlustustoodete pakkujalt). Viie aasta jooksul on RAB saanud üldse 9 teadet 8 kindlustusandjalt, neist 6 olid ISR-id ja 3 oli kahtluspõhised teated. Kahtluspõhised teated on saanud kolm elukindlustusandjat (välismaiste elukindlustusandjate filiaalid), ISR-teateid on saanud muude kindlustustoodete pakkujad.

Lävendipõhised teated

CTR-teadetega ehk suurte või sama kliendi regulaarselt tehtud sularahatehingutega seotud kogusumma oli üle **31,6 mln euro, mis moodustas enam kui kolm neljandikku (76%) finantseerimisasutuste sektori teadete kogusummast.**

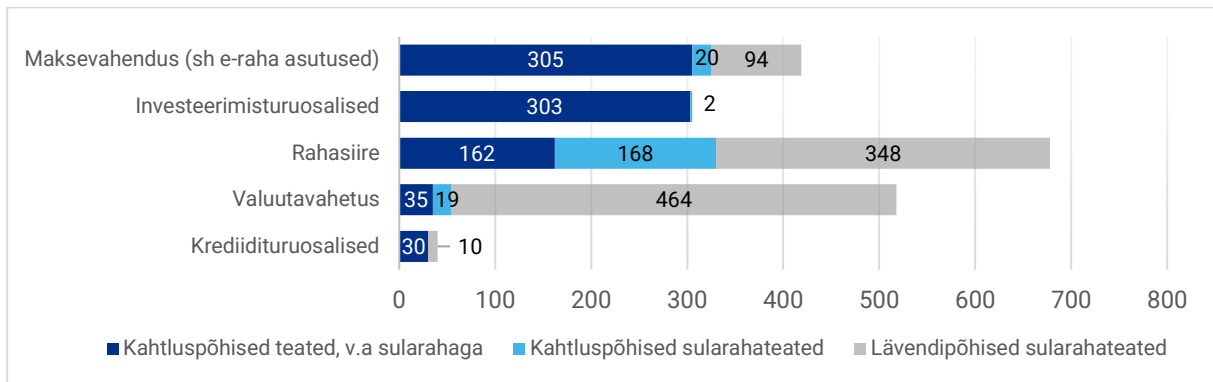
Teadete andmetel on osa sularahateenuste kliente aasta jooksul kasutanud mitme erineva teenusepakkuja teenuseid; RAB-il on näiteid, kus üks teenusepakkuja on lugenud kliendi tegevuse või käitumise kahtlaseks (nt kelmuseskeemis osalemise tunnused), teine mitte. Mõnel juhul on siiski mitu teenusepakkujat kahtluse tuvastanud (nt klient on ilmselt pettuse ohver). Veel arvukamad on juhtumid, kus teiste sektorite kohustatud isikud (peamiselt pangad) on näinud sama kliendi tegevuses maksukuriteo või kelmuseskeemis osalemise või sanktsioonidest hoidumise tunnuseid või on kliendi kohta varasemat rahapesu- või majanduskuriteole viitavat infot.

Kohati on RAB kas tegevusmustri või isikute seoste põhjal tuvastanud viiteid kelmustele ja rahamuulade tegevusele, üksikutel juhtudel narko- või inimkaubandusele. RAB on CTR-is nimetatud isikute kohta paralleelselt saanud päringuid Eesti uurimisasutustelt või välisriigi rahapesu andmebüroodelt.

Ehkki CTR-teadetega seostuvad kahtluspõhistest teadetest keskmiselt suuremad summad, täheldab RAB küllaltki sageli, et CTR-teates kajastatud teave on ebapiisav selgitamiseks teadetes kajastatud vara päritolu ning puuduvad vajalikud lisadokumendid, mis viitab, et kohustatud isik on tõenäoliselt vajalikud hoolsusmeetmed kohaldamata jätnud⁴.

Mitmel CTR-teateid läbival finantseerimisasutuse kliendil või kliendi esindajal on avalikel andmetel kuritegelik taust või on meedia seostanud isiku nt sanktsioonirikkumistega, nendel puhkudel on ilmne, et teenusepakkuja ei ole kohaldanud hoolsusmeetmeid.

⁴ Nt juhtumid, kus ettevõttest kliendi pangakonto sulgemise tõttu kantakse sularaha kassasse: kuna on võimalik, et selle tingis erakorraline kliendisuhete lõpetamine pangas, peaksid sularahateenuste pakkujad omalt poolt kohaldama hoolsusmeetmeid, sh uurima vara päritolu ning kliendisuhete lõpetamise põhjuseid.

Joonis 3. Finantseerimisasutuste 2024. aasta lävendipõhiste ja kahtluspõhiste sularahateadete ning muude kahtluspõhiste teadete jagunemine alamsektorite lõikes

Kõige rohkem esitavad lävendipõhiseid sularahateateid **valuutavahetuse teenusepakkujad** (joonis 3). Selle alamsektori turuosaliste teadete kvaliteet on väga erinev. Alates Vene-Ukraina täiemahilise sõja puhkemisest on teadetega seotud summad hüppeliselt kasvanud CTR-teadete tõttu, st suurenenud on suurtes summades valuutavahetustehingud või sama kliendi järjestikkused tehingud (2021: 3,8 mln eurot, 2022: 15,2 mln eurot, 2023: 10,8 eurot, 2024: 21,4 mln eurot), kuid kasvanud tehingumahule vastavat kahtluspõhiste teadete sagenemist RAB ei tähelda. Vastupidi: 2023. a oli valuutavahetuse CTR-teadete osakaal kõigist teadetest 85% ja teadetega seotud kogusummast 93%, siis 2024. a vastavalt 90% ja 99%. Valuutavahetuse turuosaliste teadete lävendi- ja kahtluspõhiste teadete omavaheline suhe ja selles peegelduv riskiteadlikkus on turuosaliste lõikes erinev. Turuosalised, kelle kliendid on CTR-ide andmetel suurimate tehingumahudega, ei ole selle alamsektori olulisimad teatajad ning nende suutlikkus rahapesukahtlust tuvastada on nõrgem kui enim teataval valuutavahetuse turuosalisel.

Lisaks valuutavahetusele on CTR-teadete osakaal oluline ka **maksevahenduse ja rahasiirde teenustes**. RAB on nii eelmistes tagasisidearuannetes kui ka 2023. aastal avaldatud **sularahauuringus** juhtinud tähelepanu nende teenuste rahapesu-alasele kõrgele ohutasemele. RAB-i analüüs ning teistelt teatajatelt ja välisriikide rahapesu andmebüroodelt saadav teave viitab, et Eesti finantssektorit kasutatakse praegu sageli ka maksukohustuse vältimiseks ja rahvusvahelise ulatusega maksukuritegevuse skeemideks, Eesti kaudu liigub mingil määral ka korruptsiooni ja omastamise ning organiseeritud kuritegevuse, narko- ja inimkaubanduse tulu. Nimetatud kuritegevuse liikide tunnuseid tuvastavad sularahaintensiivsed finantsteenusepakkujad märksa harvemini, kui RAB-i seda ootab.

Kuna endiselt näeb RAB probleeme ka CTR-teadete vormilise kvaliteediga, kordame üle **suunised CTR-teadete metaandmeväljade korrektseks täitmiseks**.

- 1) **Teate osapooltena** tuleb märkida kõik tehingutega seotud ja tehingus osalevad isikud ning isikud, kelle kohta lisatakse teatele dokumente. Juriidilise isikuga seotud füüsilised isikute andmed tuleb seostada juriidiliste isikutega vastavalt rollile (juhatuse liige, tegelik kasusaaja jne). Kui tehingu üheks osapoolteks on teataja ise, siis peab olema infoplokis „Osapooled“ sisestatud ka teataja. Kliendiks oleva juriidilise isiku esindaja märgitakse infoplokis „Osapooled“, mitte tehinguandmete plokis.
- 2) **Teadetega seotud tehingute andmed** (infoplokk „Tehingud“): sularahatehingu osapoolteks peavad olema märgitud tehingu tegelikud (juriidilised) osapooled. Kui tehing on teostatud juriidilise isiku nimel, siis tehingu osapoolteks peavad olema märgitud teenusepakkuja ja tehingu teise osapoolena juriidiline isik. Piiriüleste tehingute korral peab alati olema märgitud raha lähte- ja sihtriik.

3) **Valuutavahetustehingute** puhul on vaja infoplokki „Tehingud“ sisestada tehingu summa selles valuutas, milles on toimunud sularahatehing⁵, ning kajastada korrektselt selle tehingu suund. Juhul kui klient on palunud kanda valuutavahetusest saadud summa enda märgitud kontole, peab teataja sisestama ka vastava tehingu andmed valuutas, milles raha kontole kanti.

Kahtluspõhised teated

Finantseerimisasutuste teadete vähene kasutusväärtus (vt ptk „Teadete kasutatavus“) on RAB-i jaoks tõsine probleem, sest see osutab, et **keskmiselt on finantseerimisasutuste kahtluspõhised teated väheesisukad ja turuosaliste riskiteadlikkus on madal**. Samal ajal figureerivad finantseerimisasutused ise RAB-i analüüsitavas teabes ehk sektori kohta laekub informatsiooni teistelt teatajatelt. Näiteks võis 2024. aastal täheldada Eesti krediidi- ja laenuandjate ning hoiu-laenuühistute kasutamist arvatavates kihistamis- ja integreerimisskeemides.

RAB eeldab turuosaliselt tulevikus rohkem sisuliselt analüüsitud kahtluspõhiseid teateid.

Finantseerimisasutuste kõige sagedasem ajend RAB-ile teatamisel on kliendisuhte lõpetamine, sest tehingus kasutatud vara päritolu jäi ebaselgeks. Valuutavahetusega seotud teated on tihti ajendatud sellest, et klient loobus tehingu tegemisest, kuna ei soovinud, et tema suhtes kohaldataks hoosusmeetmeid. Teated jäävad sisult ebamääraseks: ehkki teadetes on reeglina kirjeldatud üksikuid rahapesu või terrorismi rahastamise ohumärke, ei suuda teatajad tavaliselt formuleerida oma kahtlust ning esitada hüpoteesi raha võimaliku kuritegeliku päritolu kohta.

Suhteliselt paremini tunnevad turuosalised ära pettustega (eeskätt **e-kaubandusega seotud pettused, armu- ja investeerimispettused**), **variisikute ja rahamuulade kasutamise** ning Venemaale kehtestatud **sanktsioonidest kõrvalehiilimisega** seotud ohumärke. Enim on turuosalistel **raskusi võimaliku maksukuritegevuse ja piiriülese organiseeritud rahapesu äratundmisega**.

Olulise probleemikohana tuleb esitatud teadetest välja **hoosusmeetmete kohaldamata jätmine või hilinenud kohaldamine**. Varasemate aastate praktika on positiivse suunana näidanud, et esitatavate teadete kvaliteet on tõusnud RAB-i läbiviidud koolituste järel. Seetõttu soovitame kõigil turuosalistel osaleda RAB-i korraldatavatel koolitustel, tutvuda RAB-i juhendmaterjalide, uuringute ja tüpoloogiateadetega ning teate saatmisel järgida RAB-i kodulehel avaldatud kahtlaste tehingute tunnuste juhendit.

Hästi vormistatud ja esitatud teatele on omane:

- teate sisus on selgelt ja struktureeritult välja toodud kahtlus ning kahtlust äratavad asjaolud kliendi ja tema majandustegevuse osas;
- teataja on põhjalikult analüüsinud kliendi tegevust ja kohaldanud hoosusmeetmeid;
- teataja toob teates välja, kas kahtlus suudeti kõrvaldada ning kas kliendisuhet jätkati või mitte;
- teatele on lisatud kõik asjakohased dokumendid.

Teateid esitades palume järgida RABi poolt välja antud juhiseid. Teate esitamisel abistab **videojuhend**: <https://vimeo.com/1047765460>
Juhised kahtlaste tehingute tunnuste kohta leiab RABi [kodulehelt](#).

⁵ Kui klient tõi valuutavahetuspunkti välisvaluuta sularahas ning vahetas selle eurodeks, mille sai samuti sularahas, peab olema sisestatud ainult välisvaluutas teostatud tehing, eurodes tehingut ei sisestata. Kui klient tõi valuutavahetuspunkti sularaha eurodes ning vahetas selle välisvaluutaks, mille sai samuti sularahas, peab olema sisestatud ainult välisvaluutas teostatud tehing.

Finantseerimisasutustest turuosaliste **teadete vormiline kvaliteet on väga varieeruv, seda ka teenusevaldkondade siseselt.**

- **Investeerimisühingute** teated on finantseerimisasutuste keskmisega võrreldes parema vormilise kvaliteediga. Neist u 4%-l on RAB tuvastanud puudusi, peamiselt seoses osapoolte ja tehingute metaandmeväljade pooliku täitmisega.
- **Maksevahenduse ja rahasiirde** teadete puhul on osapoolte ja tehingute metaandmed sageli puudulikud või vigased (nt tehinguid on mainitud küll tehingu kirjelduses, kuid tehingute andmeplokis on need sisestamata jäetud; esinevad vastuolud teadetega seotud isiku liigi ja geograafiliste andmete vahel), suhteliselt tihti jätavad teatajad teatele lisamata ka hoolsusmeetmete kohaldamise käigus kogutud dokumendid.
- **Laenuturuosaliste** puhul on RAB teinud vormilisi etteheiteid koguni 30%-le teadetest (nt puuduvad osapoolte metaandmed; tehinguväljad on täidetud poolikult ning osapooltega sidumata jäetud).

Rahvusvahelise finantssanktsiooni osas ootab RAB kõigilt turuosalistelt sügavamalt analüüsi kontrolli kriteeriumi tuvastamise osas. Turuosalised peavad analüüsima ka seda, kas sanktsiooni subjekt kontrollib ettevõtet või muud osapoolt, mis eeldaks ka selle ettevõtte või osapoolte suhtes sanktsioonide kohaldamist.

Terrorismi rahastamise kahtlusega seotud teateid esitasid 2024. aastal peamiselt rahasiirdeteenuse teenusepakkujad. Peaaegu kõik need tulid välismaistelt põhiteenusepakkujatel, mis näitab, et nende teenusepakkujate makseagendid Eestis ei suuda iseseisvalt terrorismi rahastamise kahtlust tuvastada. Osa rahasiirdeteenuse TFR-teateid olid RAB-i hinnangul pigem armupettuse, mitte terrorismi rahastamise kahtlusele viitavate tunnustega. Lisaks saatsid üksikuid TFR-teateid üks investeerimisühing ja üks valuutavahetusteenuse pakkuja.

2024. aasta lõpus **uuendas** Rahapesu Andmebüroo koostöös Kaitsepolitseiametiga **kõrgema terrorismi rahastamise riskiga riikide nimekirja** ja lisas sellesse kolm riiki: Tadžikistan, Kõrgõzstan ja Turkmenistan. Kõigis kolmes riigis on täheldatud islamiäärmusluse toetuse kasvu, mis ühtlasi on leidnud väljenduse ka vahendite kogumises terroristlike organisatsioonide tegevuse toetuseks. Turuosaliste ettepanekul sai lisaks toodud riskiriikide nimekirjas välja ka info, mis riigid kuuluvad Venemaa Põhja-Kaukaasia föderaalringkonna alla.

Kõrgema terrorismi rahastamise riskiga riikide nimekiri on mõeldud kasutamiseks kitsalt terrorismi rahastamise tõkestamise kontekstis. Selle eesmärk on aidata turuosalistel läheneda riskipõhisemalt. Nimekirjas paiknemine ei tähenda, et konkreetne riik rahastab terrorismi: nimekirjas on riike, mis teevad terrorismivastasel võitlusel silmapaistvat tööd. Küll aga viitab see riskile, mis võib asjaolude kokkulangemisel Eesti turuosalise jaoks realiseeruda. Turuosalise jaoks on oluline teada, et **riskiriigi seose korral peab teate esitamiseks lisanduma ka terrorismi rahastamise riskiindikaator ja terrorismi rahastamisele viitav ebaharilikkuse moment. Terrorismi rahastamise kahtluse korral ei oma riskiriigi seos aga rolli, erinevalt terrorismi rahastamise riskist.**

Loe lähemalt **terrorismi rahastamisele viitava teatamise kohta** [RAB-i kodulehelt uuest temaatilisest rubriigist](#).